

MÜZELERDE KORUMA POLİTİKALARI

Alpaslan Hamdi KUZUCUOĞLU

Cite this article as:

Kuzucuoglu, A.H. (2019). Müzelerde Koruma Politikaları. UNIMUSEUM, 2 (2), 40-44. DOI:

ÖZ

Müzeler geçmişten geleceğe bir köprü vazifesi görmekle beraber toplumun en önemli bellek kurumlarından. Özel sektör, şahıs ve kamu sektörüne ait müzelerde bulunan obje ve koleksiyonların özenle korunup geleceğe iletilmesi gerekir. Müzelerdeki ziyaretçiler, müze çalışanları açısından en hayati olanı insan hayatının önceliklendirilmesidir. İkinci olarak müze binasının ve koleksiyonlarının korunması esastır. Müzelerin toplumu bilgiye ulaştırma misyonlarının yanında koruma görevleri de bulunmaktadır. Müze risk yönetimleri açısından insan, bina, koleksiyon üçlüsünde her noktanın ayrıntılarıyla irdelenmesi gerekir. Objeleri kısa, orta ve uzun vadede hasara uğratan tüm risk parametreleri ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Bunun nedeni risk analizlerine bağlı olarak yapılacak risk önlemleri ve acil durum / afet önlemleri için ilk basamağın teşkil edilmesidir. Müzelerin acil durum ve afetlere hazırlık kapasitelerinin artırılması suretiyle dirençlerinin geliştirilmesi ve esneklik kabiliyetlerinin kazandırılması gereklidir. Esneklik acil durumlara hızlı yanıt verme / reaksiyon görme olarak tanımlanabilir. Bunun yapılabilmesi yani acil durum / afetlere en uygun müdahale ile hasarların azaltılması için her bir kurum bir koruma politikasına sahip olmalıdır. İş Sağlığı ve Güvenliği Politikaları ile de normal çalışma koşullarının sağlıklı ve güvenli sürdürülmesini sağlar. Koleksiyon Koruma Politikaları diğer örneklerdir. Bu koruma politikalarında belirlenen misyon ve vizyon ile kurumlarda hem insan hem koleksiyona yönelik koruma sağlanarak oluşabilecek olası hasarların minimize edilmesi sağlanacaktır. Çalışmada, “Müzelerdeki Koruma Politikaları” ve bunlara yönelik dokümantasyon incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Müze, Koruma Politikası, Bilgi ve Belge Yönetimi

ABSTRACT

Museums are a bridge mission from the past to the future, but also they are among the most important memory institutions of society. Objects and collections in museums belonging to private sector, individual and public sector should be carefully protected and forwarded to the future generations. The most vital for the scope of visitors and the museum staff is to prioritize human life. Secondly, the preservation of the museum building and its collections is essential. Museums have mission to protect the community as well as the mission of providing information to the public. In terms of museum risk management in the trio of people, buildings and collections should be examined in detail. All risk parameters that damage objects in the short, medium and long term should be evaluated separately. The reason for this is that the first step for risk measures and emergency / disaster measures to be made depending on the risk analyzes is established. It is necessary to improve the resilience and flexibility capabilities of the museums by increasing their capacity for emergency and disaster preparedness. Flexibility can be defined as rapid response / reaction to emergencies. Each institution should have a protection policy in order to do this, in order to reduce the damage with the most appropriate response methods to emergency / disasters. Occupational Health and Safety Policies ensure healthy and safe environment of normal working conditions. Collection Protection Policies are other examples. With the mission and vision determined in these protection policies on protection of both human and collection will be ensured minimization of possible damages. In this study, “Conservation Policies in Museums” and related documentation are examined.

Keywords: Museum, Conservation Policy, Information and Records Management

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul/ Türkiye,
alpaslan.kuzucuoglu@medeniyet.edu.tr

Accepted: 29.12.2019

Submitted: 12.10.2019

Published online: 30.12.2019

Correspondence: Doç. Dr. Alpaslan Hamdi Kuzucuoglu

Unimuseum

E-ISSN: 2651-3714

DOI

GİRİŞ

Müzeler Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “Sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarayan nesnelerin saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer veya yapı” olarak; yine politika tanımı “Devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünü” olarak tanımlanmaktadır. İki tanımın birleştirilmesiyle müzelerde politika kavramı; “sanat ve bilim eserlerinin korunduğu ve sergilendiği mekanlar olan müzelerin bu fonksiyonlarını yerine getirmek için gerekli olan düzenlemeler” olarak ifade edilebilir. Müze kurumlarında çalışmaların yürütülmesi, belirlenmiş faaliyetler yardımıyla yapılmaktadır. Yönetimin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesini sağlayan bu faaliyetlerin müze kurum karar vericileri tarafından hazırlanması, kurumun amaçlarını ve hedeflerini yazılı olarak ifade etmesi gereklidir. Kurumun politikası olarak da adlandırılan bu amaç ve hedeflerin başarılmasına götüren faaliyetlerin tüm çalışanlarca da benimsenmesi beklenir. Zira müze çalışanları tarafından kabul görmeyen ve içselleştirilmeyen politikalar da kağıt üzerinde kaldığı sürece bir fayda vermeyecektir. Dünya üzerindeki çeşitli müze kurumlarında bu doğrultuda bazı hedefler konmaktadır.

Hongkong Tarih Müzesi bu ilkeleri; herkesin öğrenebileceği, paylaşabileceği ve eğlenebileceği herkese açık bir platform olma, koleksiyonları toplamak, muhafaza etmek, araştırmak, yorumlamak ve sergilemek, Ziyaretçileri Çin tarihini ve dünyanın geri kalanını keşfetmeye teşvik etmek, Ziyaretçilerle tarihsel gerçekleri sunmaktan, çeşitli küratöryel yaklaşımlardan ve heyecan verici programlardan ilham almaktan öteye geçecek şekilde iletişim kurmak olarak belirlemiştir. Bu anlamda müzelerin koleksiyonları edinme vazifeleri yanında koruma misyonlarına da dikkat çekilmektedir. Aynı zamanda ziyaretçilerle iletişim de vurgulanmaktadır. Bir müzenin, genel amaçlarına ulaşması için koleksiyonlarına ve koleksiyon yönetimi konusuna bilhassa önem vermesi gerekmektedir. Müzenin devamlılığı ve verimli işleyişi, bir koleksiyon yönetim politikası yürütmekle doğru orantılıdır (Şenel, 2014:41). Belirlenmiş tüm koruma ve işleyiş politikalarına yönelik koşulların yerine getirilmesi, buna odaklanmış bir yönetimle mümkündür. Bazı kurumlarda sadece bu amaca yönelik kalite birimleri, iş sağlığı ve güvenliği, koruma ve restorasyon gibi birimler kurulmaktadır. Bu birimlerin hazırladığı dokümanlar, kalite politikasını belirleyen üst yönetime sunulmakta ve kabul görüldüğü takdirde uygulama safhasına geçmektedir. Politikalar çerçevesinde müze binalarına yönelik hazırlanacak risk azaltma planları ile acil durum planları hem çalışan, ziyaretçi ve kullanıcı odaklı, hem de bina ve koleksiyon

odaklı olmalıdır. Bunun için proaktif yaklaşımla hazırlanacak planlarda olası meydana

gelebilecek can ve mal kayıplarının minimize edilmesi ya da tamamen ortadan kaldırılması

amaçlanmalıdır (Kuzucuoğlu, 2015:9).

Çalışmada çeşitli müze kurumlarında alınan politika örnekleri vurgulanmıştır. Bununla beraber bu politikaların benimsenmesi için çalışan ve ziyaretçi katılımı, insan odaklı yaklaşım, sürekli gözden geçirmenin önemi açıklanmıştır.

Amaç: Çalışmada, müze kurumlarının belirlemesi gereken müze koruma politikalarının önemine dikkat çekilmiş olup, olası tehlikeli durumun gerçekleşmemesi için alınacak önlemlerle ilgili örnek politikalar vurgulanmıştır.

Kapsam: Müze yönetici ve çalışanlarının koruma politikaları konusunda farkındalık düzeylerinin artırılması, müzeye yönelik iç/dış tehlikelerden haberdar olmalarının sağlanması hedeflenmiştir.

Yöntem: Ülkemiz ve yurtdışı koruma politikası örneklerinden hareketle müze kurumlarının geliştirilecek koruma politikaları ile nasıl bir vizyona sahip olabilecekleri tartışılmıştır. Bu politikaların birbirini tamamlayıcı özellikleri nedeniyle her biri öneme sahip olup, yöntem olarak müzelerde pilot projelerle uygulanabileceği değerlendirilmektedir.

MÜZE KORUMA POLİTİKASI ÖRNEKLERİ

Müzelere yönelik çok sayıda koruma politikaları hazırlanarak bu politikaların tüm kurum çalışanlarıca benimsenmesi hedeflenmektedir. Bu politikalar bina, koleksiyon, çalışan, ziyaretçi, ekipman gibi değişik unsurlar üzerine geliştirilebilir. Hepsinin ortak amacı ortaya çıkması düşünülen riskli bir durumun tespitine yönelik tanımların yapılması ve bununla ilgili önleyici koruma politikaları geliştirilmesidir. İstenilenilmeyen olayın gerçekleşmesine engel olmak, önüne geçmek, tehlikeyi durdurmak koruma politikalarının genel amacıdır. Aşağıda müzelerde geliştirilen politika örneklerinden bazıları verilmiştir:

Malezya İslam Sanatları Müzesi İş Güvenliği ve Sağlığı Politikası:

Müze, Malezya'nın başkenti Kualalumpur'dadır. 1994 tarihli İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası (514 sayılı Yasa) uyarınca, Malezya İslam Sanatları Müzesi için de iş güvenliği ve sağlığı politikası belirtilmiştir. Buna göre müzede alınacak iş güvenliği ve sağlığı politikası şu şekildedir:

1. İş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemi oluşturmak ve ülke hukukuna uygun olarak düzenlemek,

2. Malezya İslam Sanatları Müzesi ile temasa geçen tüm personel, ziyaretçiler, tedarikçiler ve müteahhitler için güvenli ve sağlıklı bir alan ve çalışma ortamı oluşturmak,

3. Çalışırken yüksek düzeyde iş güvenliği ve sağlığı benimsemeleri için personel disiplini geliştirmek için bilgi, rehberlik ve eğitim sağlamak,

4. Tüm iş güvenliği ve sağlığı uygulamalarının sürekli eğitimi, gözden geçirilmesi ve denetlenmesini sağlamak,

5. Her zaman iş sağlığı ve güvenliği bilincini geliştirmek. İş güvenliği ve sağlık politikasını başarılı kılmak için tüm taraflardan ve bireylerden işbirliği ve taahhüt önemlidir.

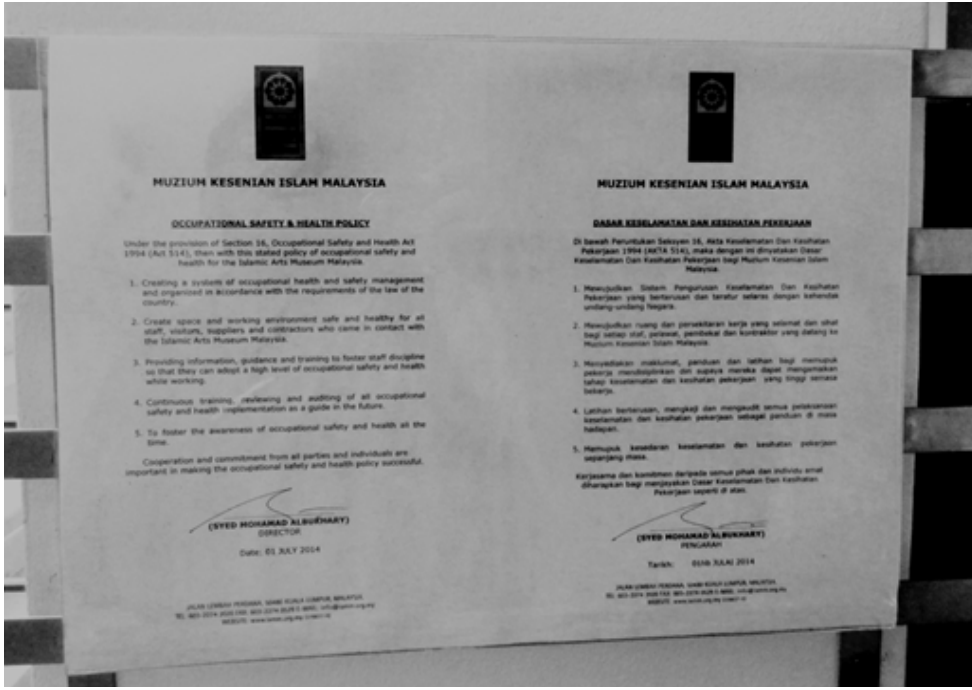

Fig 1: İngilizce ve Malay dillerinde Malezya İslam Sanatları Müzesi İş Güvenliği ve Sağlığı Politikası (A.Kuzucuoğlu Arşivi).

Avustralya Ulusal Müzesi Koleksiyonu Bakım ve Koruma Politikası:

Avustralya'nın başkenti Canberra'da bulunan müzede Ulusal Tarihi Koleksiyonu, Arşiv Koleksiyonu, Müze Koleksiyonu ve Geri Dönüş Koleksiyonu bulunmaktadır. Bu koleksiyonlar, Aborijin yerli tarih ve kültürü ile Avustralya'nın 1788'de yerleşiminden bu yana tarihi ve toplumu ile ilgili çok çeşitli materyallerden oluşmaktadır. Genel koruma politikalarının içinde dijital koruma ve sayısallaştırma politikası, radyasyon güvenliği politikası gibi spesifik politikalar da yer almaktadır.

Risk yönetimi kısmı da koruma ve koruma karar alma sürecine entegre edilmiştir:

- Koleksiyona yönelik riskleri doğru bir şekilde tanımlanır
- Koruma eylemleri uygun şekilde hedeflenir
- Belirlenen kontroller orta ve uzun vadede etkilidir.
- Koruma eylemleri, ilgili maliyetlerle orantılı olarak faydalar sağlar.
- Risklerin sürekli olarak tanımlanıp değerlendirilmesi ve azaltma stratejilerinin etkili olmaya devam etmesini sağlamak için sürekli bir gözden geçirme programı vardır.
- İş sağlığı ve güvenliği, koleksiyonlara özen göstermeyele ilişkili tüm çalışmalarda etkin bir şekilde yönetilir.

Bu politikada da tehlike, risk ve iş sağlığı güvenliğinin etkin olarak müzede yürütülmesi gerektiği görülmektedir.

Londra Kanal Müzesi Sağlık ve Güvenlik Politikası:

Bu politika, ziyaretçi, özel etkinliklerdeki konuklar, gönüllüler, çalışanlar, yükleniciler ve iş yapan kişileri içermektedir.

- Sağlık ve güvenlik, tüm müze faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası olarak Yönetim Kurulu tarafından yürütülmektedir.
- Tanınan standartlara uyulduğundan ve tüm yasal yükümlülüklerin yerine getirildiğinden emin olma politika-

nın bir gereğidir.

- Bir bütün olarak müze için genel bir risk değerlendirmesi hazırlanmıştır
- Belirli faaliyetler için gerekli risk değerlendirmeleri gerçekleştirilmektedir.
- Ziyaret etmeyi planlayan gençlik gruplarının öğretmenleri ve diğerlerinin kullanımı için bir araç olarak web sitesinde bir risk değerlendirmesi yayımlanmaktadır. Bu, onları uyarır ve güvenli bir ziyaret planlamalarını sağlar.
- Yükleniciler, doğrudan ya da gerekli uzmanlığa sahip profesyonel araçlar aracılığıyla dikkatlice seçilmektedir. Bu şekilde, bu tür firmaların güvenli bir şekilde işleri yönetme konusunda yetkin olmaları sağlanmaktadır.
- Tesis tüm kullanıcılar için güvenli bir durumda tutulmakta, güvenlikle ilgili herhangi bir onarım derhal yapılmaktadır. Binalar düzenli olarak bina yönetiminin normal bir parçası olarak denetlenmektedir. Kapsamlı bir yangın algılama ve alarm sistemi kurulmuştur.
- Sağlık ve güvenlik faaliyetleri sürdürülmekte olup, koşullar değiştiğinde riskler gözden geçirilmekte ve yeniden değerlendirilmektedir.

Bilim Müzesi Grubu Sağlık ve Güvenlik Politikası:

İngiltere'de bulunan Bilim Müzesi Grubu (SMG) Sağlık ve Güvenlik Politikası, Sağlık ve Güvenlik Yönetiminde mükemmellik ve sürekli iyileştirme için çaba gösteren organizasyonun ortak faydası için yapılandırılmıştır. Bu politika, gruba dahil olan Bilim Müzesi, Ulusal Demiryolu Müzesi (NRM), Bilim ve Endüstri Müzesi Manchester (MSI) ve Ulusal Medya Müzesi için geçerlidir. Çalışanlar ve gönüllüler için hazırlanmıştır. Sağlık ve güvenlik politikası aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Tüm işyerleri ve görevler için risk değerlendirmeleri yapmak,

- Organizasyonel değişiklikleri tanımlamak ve bu değişiklikleri dikkate almak için risk değerlendirmelerinin gözden geçirilmesini sağlamak,
- Taahhütlerden kaynaklanan riskleri ortadan kaldırmak veya azaltmak,
- Kullanım için tedarik edilen tüm ekipman ve maddelerin uygun olduğundan ve satın almadan önce güvenlik riskinin değerlendirildiğinden emin olmak,
- Tüm sahalarda acil durum tahliye sistemlerini sürdürmek,
- Meslektaşlar ve ilgili paydaşlarla iletişim kurmak ve işbirliği yapmak,
- Müze alanlarını denetleyen ve kontrol eden yöneticilere ek olarak düzenli iç güvenlik denetimleri yapmak.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü İş Güvenliği ve Sağlık Politikası:

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü'ne bağlı kütüphane ve müze binalarında 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu mevzuatı çerçevesinde İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) Koordinatörlüğü olarak bir yapı bulunmaktadır. Kanuni mevzuata göre az tehlikeli işyeri statüsünde olan kurumda İSG politikaları etkin olarak kullanılmamaktadır. Tüm çalışanların benimsemesi için talimat, senaryo, tatbikat çalışmaları düzenli olarak yapılmaktadır. Hazırlanan İSG yönergesine istinaden Sağlık ve güvenlik politikası ilkeleri şu şekildedir:

- İş güvenliği en önemli önceliklerimizden biridir.
- Çalışanlarımızı İş Sağlığı ve Güvenliği konularında duyarlı hale getirmek kurumsal sorumluluğumuzdur.
- Tüm sistem ve uygulamalarımızın yürürlükteki yasalar, yönetmelikler ile uyumlu olmasını sağlar ve sürekli geliştiririz.
- Tüm personelimize güvenli ve hedefi sıfır kaza olan bir çalışma ortamı için çalışırız.
- Hizmet ve faaliyetlerimizle, çalışanlarımızın sağlık ve güvenliği için oluşturduğu riskleri analiz eder ve sürekli azaltırız.

YÖNERGENİN KAPSAMI ve TANIMLAR

1.Bu Yönerge "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü" bünyesinde az tehlikeli işlerde, 4857 Sayılı İş Yasası ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununa tabii olarak çalışanları kapsar.

2.Bu Yönergede, "İdare" deyimi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğünü ; "Çalışanlar" deyimi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğünün bünyesinde 4857 Sayılı İş Yasası ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununa tabii olarak çalışan personeli, "Kurul" deyimi de Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulunu ifade eder.

3.Bu Yönerge, 4857 Sayılı İş Yasası ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamında, Çalışanlarımızın ve İdarenin uyması gereken, Sağlık ve Güvenlik kurallarını düzenler. Bu Yönetmeliğin uygulanmasından, Kütüphane

ve Müzeler Müdürlüğü adına, İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu sorumludur.

Yönergenin diğer kısımları Genel İş Sağlığı Ve Güvenliği Kurallarını ihtiva etmekte olup, tüm çalışanların bu kuralları benimsemesi istenmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Uluslararası kuruluşların hazırladığı rehberlerde ve müzelerin kendi kurumlarına yönelik hazırladığı dokümanlarda belirlenen koruma politikaları müzelerce esas alınmalıdır. Bununla birlikte kanun ve ilgili yönetmeliklerinde yer alan hükümler de titizlikle uygulanmalıdır. Müze binalarında koruma politikaları ile ilgili aşağıdaki soruların cevapları aranmalıdır:

- Politikalar kurumun yöneticileri tarafından belirlendi mi?
- Bu politikalar hukuki mevzuata uygun mu?
- Politika hükümleri uygulanıyor mu?
- Politikada belirtilen kurallar tüm çalışanlar ve kullanıcılar tarafından uyuluyor mu?
- Çalışanlar bu yazılı kuralları benimsedi mi?
- Politikaların gözden geçirilmesi ile ilgili dokümantasyon hazırlandı mı?;
- Bu dokümantasyon nerede saklanıyor?
- Gözden geçirme faaliyetleri sırasındaki düzenleyici ve önleyici faaliyetler belirlendi mi?
- Düzenleyici ve önleyici faaliyetlerin sorumluları belirlendi mi?
- Termin süreleri konuldu mu?

Bu cevaplar verildikten sonra akış diyagramları üzerinde gösterilip müze binasında buluna herkesin bu yazılı kurallar çerçevesinde hareket etmesi sağlanmalıdır. Bu politikaların gerçekleşmesini sağlamak üzere, kurulan yönetim sisteminin koşullara uygunluğunun ve etkin olarak sürdürülüp sürdürülmediğinin denetlenmesi gerekir. Bunun için de tüm verilerin toplanması, bunların kayıt altına alınması, oluşabilecek uygunsuzlukların tespit edilerek önlemlerin alınması sağlanmalıdır. Önlemlerin uygulanabilirliğinin de takip edilmesi müze faaliyetlerinin en verimli şekilde gerçekleşmesi için gerekli koşuldur.

KAYNAKÇA

- İBB (2015). İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü İSG Yönergesi
- KUZUCUOĞLU Alpaslan H. (2015). Müze, Kütüphane ve Arşiv Binalarında Afetlere Yönelik Tedbirler, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Haziran 2015 Cilt: 17 Sayı: 1 (1-12)
- ŞENEL, E. (2014). Koleksiyon Yönetim Politikası Oluşturmanın Müzecilik Açısından Önemi Ve Düzenleyici Faktörler, Cilt 3, Sayı 14, Volume 3, Issue 14.
- 6331 Sayılı İş Sağlığı Ve Güvenliği Kanunu (2012). 30 Haziran 2012 tarih ve 28339 sayılı Resmî Gazete

WEB KAYNAKLARI:

Avustralya Ulusal Müzesi Koleksiyonu Bakım ve Koruma Politikası

<https://www.nma.gov.au/about/corporate/plans-policies/policies>

<https://www.nma.gov.au/about/corporate/plans-policies/policies/collection-care-and-preservation>

Bilim Müzesi Grubu Sağlık ve Güvenlik Politikası:

<https://www.sciencemuseumgroup.org.uk/wp-content/uploads/2017/06/SMG-health-and-safety-policy.pdf>

Londra Kanal Müzesi Sağlık ve Güvenlik Politikası:

<https://www.canalmuseum.org.uk/hs-policy.htm>

Hongkong Tarih Müzesi web sayfası

https://hk.history.museum/en_US/web/mh/about-us/visi-on.html

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük web sayfası

www.tdk.gov.tr